

Οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στον αιολικό κλάδο στην Ελλάδα

Παναγιώτης Γ. Παπασταματίου

Γενικός Διευθυντής ΕΛΕΤΑΕΝ

Μέλος ΔΣ ΕΣΗΑΠΕ

14 Απριλίου 2020

1. Από το δικό σας τομέα δραστηριοποίησης, ποιο είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που δημιουργεί η υγειονομική κρίση;

Αρχικά αισθάνομαι την ανάγκη να υπογραμμίσω το αυτονόητο: η υγειονομική κρίση εξαιτίας του COVID-19 και οι κίνδυνοι που συνεπάγεται είναι απείρως σημαντικότεροι από οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα. Για αυτό πρέπει μεν να καταγράφουμε και να αναδεικνύουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κάθε επιχειρηματικός κλάδος, άρα και ο αιολικός, αλλά θα πρέπει πάντα να έχουμε καθαρά μπροστά μας τις ορθές προτεραιότητες. Και αυτές είναι να ξεπεράσουμε την κρίση και να σώσουμε ζωές. Όλα τα άλλα έπονται.

Απαντώντας στο ερώτημά σας, πρέπει να πω ότι η υγειονομική κρίση έχει ήδη επιφέρει προβλήματα στον αιολικό κλάδο τα οποία στη μεγαλύτερη πλειοψηφία τους είναι - έως σήμερα - διαχειρίσιμα και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- I. Προβλήματα και κίνδυνοι για τα έργα που σχετίζονται με καθυστερήσεις στην αδειοδότηση, καθυστερήσεις στα χρονοδιαγράμματα παράδοσης εξοπλισμού, περιορισμούς στα ταξίδια και στη διαμονή σε ξενοδοχεία, αυστηρότερους περιορισμούς των μετακινήσεων στα νησιά κλπ.
- II. Ο κίνδυνος για τη ρευστότητα του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ. Δυστυχώς λόγω των τεχνικών-λογιστικών διευθετήσεων που εφαρμόζονται στην Ελληνική αγορά ηλεκτρισμού, η όποια έλλειψη ρευστότητας στην αγορά είναι πολύ εύκολο να καταλήξει, ασύμμετρα, σε αδίκως αυξημένο ταμειακό έλλειμμα στον ΕΛΑΠΕ. Για αυτό θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα τα μέτρα στήριξης των προμηθευτών να μην επιβαρύνουν άδικα και ανισότιμα των ΕΛΑΠΕ.

Περαιτέρω, ο κίνδυνος αυξάνεται λόγω της πτώσης της Οριακής Τιμής Συστήματος και της τιμής των δικαιωμάτων ρύπων ως επακόλουθο της μείωσης της δραστηριότητας αλλά και της ευρύτερης πολιτικής σύγκρουσης στη διεθνή αγορά του πετρελαίου.

2. Συνολικά για την ενεργειακή αγορά ποιοι είναι οι φόβοι σας για τις επιπτώσεις του κορωνοϊού;

Είναι λογικό να υπάρχει πάντα ένα μέρος του πελατολογίου των εταιρειών προμήθειας ρεύματος που παρουσιάζει καθυστέρηση στην πληρωμή του λογαριασμού του. Όμως, το ποσοστό αυτό αναμένεται να αυξηθεί λόγω της κρίσης COVID-19. Η αύξηση αυτή θα οφείλεται σίγουρα σε αντικειμενικές δυσκολίες που προκαλεί η κρίση. Υπάρχει όμως πάντα ο φόβος ότι κάποιοι που μπορούν να πληρώνουν τους λογαριασμούς τους, θα προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν την κατάσταση. Σε κάθε περίπτωση, η ανησυχία είναι σε ποιο βαθμό αυτές οι καθυστερήσεις θα οδηγήσουν τον ΕΛΑΠΕ σε ταμειακό έλλειμμα, γεγονός που θα οδηγήσει σε καθυστερήσεις πληρωμών στους παραγωγούς Α.Π.Ε.

3. Θεωρείτε ότι η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα κληθούμε όλοι να κινηθούμε μετά την κρίση, επιτρέπει αισιοδοξία και προσδοκίες;

Είναι αρκετά νωρίς να γνωρίζουμε πόσο άσχημη θα είναι η οικονομική κατάσταση στην οποία θα βρεθεί η χώρα μας μετά το πέρας της κρίσης του COVID-19. Μέχρι τώρα διάφορες εκθέσεις που εμφανίζονται κάνουν λόγω για πολύ μεγάλη ύφεση.

Αυτό όμως που μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα είναι ότι **ο κλάδος των ΑΠΕ είναι ένας ασφαλής κλάδος που ελκύει συνεχώς νέους επενδυτές**. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της προηγούμενης οικονομικής κρίσης που αντιμετώπισε η Ελλάδα τη δεκαετία που πέρασε, μπορεί η ρευστότητα να μειώθηκε συνολικά στην οικονομία, αλλά οι επενδυτές και οι Ελληνικές τράπεζες δεν σταμάτησαν ποτέ να επενδύουν και να χρηματοδοτούν επιχειρήσεις του κλάδου μας.

Θα ήθελα να προσθέσω όμως ότι το οικονομικό περιβάλλον που θα διαμορφωθεί δεν καθορίζεται μόνο από στεγνά αριθμητικά δεδομένα αλλά και από τη γενική ψυχολογία που θα έχει διαμορφωθεί διεθνώς. Προσδοκούμε ότι **η Ελληνική οικονομία θα κατορθώσει να κεφαλαιοποιήσει την θετική εικόνα που έχει χτίσει η Ελλάδα στη διεθνή κοινότητα** για την ταχύτητα, την αποτελεσματικότητα και την πειθαρχία που έχει επιδείξει στην αντιμετώπιση της κρίσης έως σήμερα.

4. Ποια είναι η εντύπωσή σας για τη διαχείριση της κρίσης στη χώρα μας. Για παράδειγμα, ως κλάδος βρήκατε από την πολιτεία ευήκοα ώτα ώστε να βρεθούν άμεσες λύσεις σε άμεσα προβλήματα;

Όπως είπα η γενική εικόνα είναι ότι η Ελλάδα τα καταφέρνει και μάλιστα εκεί που άλλες, πιο αναπτυγμένες οικονομίες, φαίνεται ότι, δυστυχώς, δεν τα πάνε τόσο καλά.

α) Στην περίπτωση μας, είναι γεγονός ότι **η Πολιτεία ενέσκηψε γρήγορα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προαναφέρθηκαν στον κλάδο μας**. Γίνονται τακτικά τηλεδιασκέψεις με το ΥΠΕΝ και τη ΡΑΕ, όπου αναλύονται τα προβλήματα που προκύπτουν. Επιπλέον, η Ελληνική Κυβέρνηση, με πράξη νομοθετικού

περιεχομένου, υιοθέτησε ένα πρώτο πακέτο λύσεων που αφορά την επέκταση των προθεσμιών που επιβάλλει η ισχύουσα νομοθεσία για κάποια έργα. **Αν η προβληματική κατάσταση συνεχιστεί θα χρειαστούν και άλλα ανάλογα μέτρα. Αναμένουμε επίσης τα μέτρα που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο ότι θα λάβει για τη βιωσιμότητα του ΕΛΑΠΕ.**

- β)** Τέλος είναι εξαιρετικά σημαντικό, εν μέσω αυτής της κρίσης, να προσπαθούμε να διατηρούμε την κανονικότητα. Υπό την έννοια αυτή η επιτυχημένη διεξαγωγή της ηλεκτρονικής δημοπρασίας από τη ΡΑΕ στις 2 Απριλίου έχει μεγάλη σημασία. Δείχνει ότι η Ελλάδα λειτουργεί. Ότι έχει αναπτύξει ηλεκτρονικές υποδομές που μπορούν να υποστηρίξουν την οικονομία ακόμα και σε αυτή τη περίοδο. Ότι οι εξαγγελίες για το ηλεκτρονικό κράτος εδράζονται σε μια πραγματική βάση.

5. Πιστεύετε ότι η επιχειρηματική κοινότητα της χώρας μας ανταποκρίθηκε στο ρόλο της; Στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων;

- α)** Η πρώτη ευθύνη των επιχειρήσεων είναι να συνεχίζουν να λειτουργούν και να προστατεύουν τους εργαζομένους τους ώστε να τροφοδοτούν αδιάλειπτα την αγορά με τα προϊόντα τους σε καλές τιμές και ποιότητα.

Και οι **αιολικές επιχειρήσεις, από την αρχή της έξαρσης του COVID-19 στη χώρα μας καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να ανταποκριθούν στην τρέχουσα κρίσιμη περίοδο.** Παρακολουθούν στενά τις ανακοινώσεις της Κυβέρνησης και των ειδικών και προσαρμόζονται σε αυτές για περιορισμό των μετακινήσεων, με γνώμονα την προστασία της υγείας των εργαζομένων και των πολιτών και την υψηλή διαθεσιμότητα των εγκαταστάσεών τους. Αυτό άλλωστε φάνηκε περίτρανα την προηγούμενη εβδομάδα όπου τα αιολικά πάρκα κάλυψαν για αρκετές ημέρες πρωτόγνωρα ποσοστά της συνολικής ζήτησης ηλεκτρισμού στην Ελλάδα.

- β)** Παράλληλα **οι επιχειρήσεις έχουν ευρύτερη κοινωνική ευθύνη.** Δεν χρειάζεται εγώ να αναφερθώ στις προσφορές και τις δωρεές του επιχειρηματικού κόσμου για την ενίσχυση του Εθνικού Συστήματος Υγείας. Πολλές από αυτές -όχι όλες- έχουν ανακοινωθεί δημοσίως και έχουν ήδη καταγραφεί στον τύπο. Ανάμεσά τους είναι και αρκετές αιολικές επιχειρήσεις.

6. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η υγειονομική κρίση ανέδειξε ένα πρόβλημα «διεθνούς ηγεσίας» και βλέπουν την ανάγκη επαναχάραξης κατευθύνσεων, ώστε, μεταξύ άλλων, να εξασφαλίζονται πόροι για οικουμενικά προβλήματα όπως η κλιματική αλλαγή ή οι πανδημίες. Πιστεύετε ότι μπορεί πράγματι η παρούσα κρίση να φέρει τέτοια αποτελέσματα;

Το ερώτημα είναι εξαιρετικά δύσκολο και σύνθετο. Η απάντησή μου είναι «Ναι. Η παρούσα κρίση μπορεί να φέρει τα αποτελέσματα που περιγράφονται στο ερώτημα».

Οι αναγνώστες σας μπορούν να σταματήσουν εδώ και να μη συνεχίσουν στην υπόλοιπη απάντησή μου, διότι σε αυτή αναπτύσσω σκέψεις που ξεφεύγουν από το ρόλο του στελέχους της ενεργειακής αγοράς.

Πράγματι λοιπόν, η υγειονομική κρίση ανέδειξε πιο έντονα τα ελλείματα «διεθνούς ηγεσίας» που ναι μεν γνωρίζαμε ότι υπάρχουν, αλλά τώρα βλέπουμε απτά τις συνέπειές τους.

α) Το βασικό σύμπτωμα είναι η **έλλειψη αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών και ακόμα χειρότερα η έλλειψη διάθεσης για διεθνή συνεργασία**. Η ίδια η αρχή της κρίσης ίσως οφείλεται στην έλλειψη άμεσης ενημέρωσης της διεθνούς κοινότητας για το τι συνέβη. Αυτό θα συνιστά παράδειγμα έλλειψης σεβασμού προς τους σύνοικους στον πλανήτη. Πλέον, λαϊκιστικές ηγεσίες, εχθροί της ανοιχτής κοινωνίας -για να θυμηθούμε τον Πόπερ- με λόγο αγενή και οξύ, μερικές φορές ξενοφοβικό και εθνικιστικό, ακόμα και με αυταρχικές τάσεις, νομίζουν ότι θα βρουν λύση στο πρόβλημα μεταφέροντάς το στον γείτονα. Θα αποτύχουν. Και αυτό θα τους οδηγήσει στο επόμενο -πολύ πιο βαρύ ηθικά- λάθος: προκειμένου να αποσείσουν τις ευθύνες τους, θα κατασκευάσουν έναν Άλλο ως εχθρό και θα προσπαθήσουν να τον υποδείξουν ως τέτοιο στους λαούς τους. Ήδη αυτό διαφαίνεται. Πρόκειται για μια πορεία χωρίς τέλος. Στο ακραίο σενάριο, αυτή η πορεία οδηγεί σε καταστάσεις που, η Ευρώπη τουλάχιστον, έχει να ζήσει από τον μεσοπόλεμο. Άρα ένα βασικό συμπέρασμα που πρέπει να βγάλουμε από την κρίση είναι το πόσο ανεκτίμητα είναι η Δημοκρατία, ο ορθολογισμός και η διεθνής συνεργασία.

β) Το δεύτερο συμπέρασμα που θα πρέπει να εξάγουμε είναι ότι **υπάρχουν προβλήματα που απαιτούν εξ ορισμού ομαδικό πνεύμα και συνεργατικό παιχνίδι. Η κλιματική αλλαγή είναι ένα τέτοιο πρόβλημα**. Επειδή όμως οι συνέπειες της δεν εξελίσσονται εντός λίγων μηνών όπως μιας πανδημίας, υπάρχει δυσκολία και από τους πολίτες και από τους πολιτικούς να κατανοηθεί η επιτακτική ανάγκη για συνεργασία. Αν όμως σκεφθούμε την ηλικία της Γης, ο χρόνος που απαιτείται για να γίνουν άμεσα ορατές οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής δεν διαφέρει πολύ από το χρόνο που χρειάζεται μια πανδημία για να ξεφύγει. Ελπίζω λοιπόν ότι μετά την κρίση η θέαση του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής θα είναι ορθότερη.

Μπορούμε λοιπόν να βγούμε σοφότεροι από την κρίση. Θα ήθελα όμως να προσθέσω ένα σημαντικό σχόλιο. Η σημασία της Πολιτικής που προσπάθησα να αναδείξω, δεν πρέπει να μας οδηγήσει στο λάθος συμπέρασμα ότι η επιχειρηματικότητα θα έχει μειωμένο ρόλο. Το ακριβώς αντίθετο. Η λύση δεν είναι περισσότερος κρατισμός στην οικονομία. Δημοκρατική Πολιτική και διεθνής συνεργασία σημαίνει ότι τα κράτη θα πρέπει να στέλνουν -μέσω μέτρων πολιτικής- τα κατάλληλα μηνύματα που θα επιτρέπουν στην ελεύθερη οικονομία τη βέλτιστη κατανομή των πόρων, άρα και τη βελτιστοποίηση των λύσεων στα προβλήματα.

Το βασικό εργαλείο που έχουν οι κυβερνήσεις για αυτό το σκοπό είναι η φορολογική πολιτική. Πρέπει να άρουμε πλήρως όλες τις επιδοτήσεις στα ορυκτά καύσιμα και τις αντιπεριβαλλοντικές δραστηριότητες και να σχεδιάσουμε **μια ριζοσπαστική**

πράσινη φορολογική πολιτική η οποία θα επιβαρύνει δραστηριότητες, υπηρεσίες και προϊόντα που αναλώνουν μη ανανεώσιμους πόρους (ή γενικά προκαλούν αρνητικές εξωτερικότητες) και θα ελαφρύνει πάρα πολύ την φορολόγηση της εργασίας. Αυτό θα προκαλέσει αφενός αναπτυξιακό σοκ και αφετέρου θα οδηγήσει σε μαζική στροφή πόρων σε πράσινες λύσεις. Παράλληλα, θα δημιουργήσει πόρους που θα πρέπει να κατευθυνθούν στην έρευνα. Ακόμα και μικρές οικονομίες, όπως η Ελληνική, έχουν την πολυτέλεια για επένδυση στην έρευνα, αρκεί να μη ξοδεύουν χωρίς κατεύθυνση αλλά να επιλέξουν 3 ή 4 συγκεκριμένους τομείς και να κατευθύνουν εκεί το μέγιστο ποσοστό των διαθέσιμων πόρων.

- γ)** Γενικά είμαι αισιόδοξος. Η αισιοδοξία μου ωθείται από το προφανές των ορθών λύσεων. Δυστυχώς όμως ο άνθρωπος δεν πράττει πάντα το προφανώς ορθό.

Και αυτό είναι το τρίτο συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε από την κρίση, τουλάχιστον όσοι ζούμε σε Δημοκρατίες. Οι πολίτες στις Δημοκρατίες δεν είμαστε άμοιροι ευθυνών. Με τις επιλογές μας έχουμε επιτρέψει να διαμορφωθεί το έλλειμα διεθνούς ηγεσίας. Η ανάληψη αυτής της ευθύνης από το άτομο είναι δύσκολη. Συχνά καταφεύγουμε σε συνωμοσιολογίες και ανορθολογικές ερμηνείες, όπως αυτές που κατακλύζουν το διαδίκτυο, για να αποφύγουμε να κοιταχθούμε στον καθρέπτη. Ελπίζω ότι η κρίση θα μας βοηθήσει και σε αυτό.